

REGLEMENTAREA DREPTULUI PERSOANEI FIZICE LA OCROTIREA SĂNĂTĂȚII ÎN CODUL CIVIL MODERNIZAT: CALITĂȚI ȘI DEFICIENȚE

REGULATION OF THE RIGHT OF THE NATURAL PERSON TO HEALTH PROTECTION IN THE MODERNIZED CIVIL CODE: QUALITIES AND SHORTCOMINGS

Nicolae SADOVEI, dr. hab., prof. univ. interim.,
Universitatea de Stat din Moldova

Abstract: The modernized Civil Code comes with a series of new regulations in the field of medical law. These changes have initiated a more effective systematization of the right to health protection as a non-patrimonial personal human right. At the same time, however, we mention some shortcomings of the respective regulations, especially regarding the compartment of the Civil Code content that regulates the provision of health services, named by the legislator as treatment services.

Cuvinte-cheie: *Cod Civil modernizat; servicii de tratament; servicii de sănătate; gen și specie; traducere defectuoasă.*

Generalități. Sub aspectul abordării lor științifice, și viața, și sănătatea sunt categorii pluridimensionale, înglobând elemente și tangențe în virtutea cărora pot fi plasate în diferite domenii ale interesului de cercetare academică. În acest sens atât sănătatea cât și viața au un conținut care nu ține doar de domeniul medicinei ca și domeniul al științelor, ci și unul care ține de domeniul dreptului. Mai mult ca atât: și dreptul la ocrotirea sănătății persoanei, și dreptul la viață al acesteia reprezintă categorii juridice protejate și garantate constituțional. Potrivit prevederilor constituționale, statul garantează atât dreptul la ocrotirea sănătății (art.36 din Constituție), cât și dreptul fiecărui om la viață și la integritate fizică și psihică (art.24 din Constituție) [1].Așa cum se menționează în doctrina dreptului medical, dreptul la viață, fiind un drept fundamental al omului, include în mod adiacent și protejarea integrității fizice și psihice a persoanei, fiind creat un sistem de elemente menite să protejeze persoana în integritatea sa, fiind imposibilă scindarea – sub aspect juridic – a fizicului de psihicul uman [2, p.204].Sub aspectul conținutului juridic și dreptul la viață, și dreptul la ocrotirea sănătății reprezintă – prin natura lor – două drepturi de natură personală nepatrimonială, inerente persoanei fizice, fiind nu doar drepturi constituționale de interes și impact public incontestabil, dar și drepturi juridice civile. Suportul juridic general de natură civilă al acestor drepturi decurge din prevederile art.2 din Codul Civil,

potrivit căruia *legislația civilă determină statutul juridic al participanților la circuitul civil, temeiurile apariției dreptului de proprietate și modul de exercitare a acestuia, reglementează obligațiile contractuale și de altă natură, alte raporturi patrimoniale și personale nepatrimoniale dintre subiectele raporturilor juridice civile* [3].

Scurt istoric al reglementărilor dreptului persoanei fizice la ocrotirea sănătății în Codul Civil. Inițial, la momentul adoptării, în conținutul Codului Civil nu exista nici o normă consacrată direct reglementării dreptului la viață și dreptului la ocrotirea sănătății al persoanelor fizice, deși în proiectul publicat al Codului Civil erau incluse douăsprezece articole cu reglementări directe a acestor drepturi, inserate într-un compartiment aparte cu titlul „Dreptul la viață, sănătate și la integritate”[4]. Autorii proiectului Codului Civil propuneau un șir de reglementări ale acestor drepturi personale nepatrimoniale, cum ar fi: «Garantarea dreptului la viață, sănătate și integritate» (art.43); «Inviolabilitatea corpului uman» (art.44); «Interzicerea eutanasiei» (art.45); «Restricții privind intervențiile medicale» (art.46); «Dreptul la viață al copilului conceput» (art.47); «Operațiuni asupra minorilor» (art.48); «Operațiuni în scop de cercetare» (art.49); «Încuviințarea de către instanță a operațiunilor» (art.50); «Dreptul la informația despre starea sănătății» (art.51); «Dreptul la secretul stării sănătății» (art.52); «Prelevarea organelor» (art.53); «Interzicerea torturilor și pedepselor» (art.54). Deși lipsa din conținutul inițial al celui mai important act normativ în materia raporturilor de drept privat – Codul Civil – a unor reglementări concentrate privind aceste drepturi de natură personală nepatrimonială, a împietat cercetarea epistemologică și aplicarea praxiologică în domeniu, totuși nu le-a invalidat, deoarece au existat suficiente norme juridice concrete în acest domeniu care se conțineau și se conțin în continuare într-un cadru normativ aparte, format majoritar din acte legislative.

Modificările în materie aduse de modernizarea Codului Civil. Modernizarea Codului Civil, efectuată prin *Legea nr.133 din 15.11.2018 privind modernizarea Codului Civil și modificarea unor acte legislative*[5], a adus un șir de schimbări în bine sub aspectul celor menționate mai sus, în special prin introducerea în conținutul legii-cadru în materie a două compartimente noi: a Secțiunii a 2-a “Respectul datorat ființei umane și drepturilor ei inerente” din Capitolul I, Titlul II, Cartea întâia, precum și a Secțiunii a 6-a „Servicii de tratament” din Capitolul XI, Titlul II, Cartea a doua. Astfel, Secțiunea a 2-a “Respectul datorat ființei umane și drepturilor ei inerente” a venit cu un șir de reglementări generale ale acestor drepturi personale nepatrimoniale, și anume: “Drepturi ale personalității” (art.43); “Interzicerea unor acte patrimoniale” (art.44); “Dreptul la propria imagine” (art.45); “Atingeri aduse vieții private” (art.46); “Respectul datorat persoanei decedate” (art.48); iar Secțiunea a 6-a „Servicii de tratament” conține unspre-

zece articole (art.1400 - art.1410), care au drept obiect de reglementare un șir de elemente ale spectrul juridic civil al prestării serviciilor de sănătate.

Așadar, legislația în domeniul dreptului la ocrotirea sănătății a persoanei este variată și considerăm că în timp aceasta va fi supusă unei sistematizări mai eficiente, în măsura în care vor fi legiferate toate subdomeniile care țin de dreptul la ocrotirea sănătății în calitate de drept personal nepatrimonial al persoanei fizice.

Deficiențele reglementării serviciilor prestate pacienților. Totodată, însă, sunt necesare anumite intervenții pentru a semnală unele deficiențe ale reglementărilor respective, în special în ceea ce ține de compartimentul din conținutul Codului Civil care reglementează prestarea serviciilor de sănătate, denumite de către legiuitor drept *servicii de tratament*. În opinia noastră, utilizarea sintagmei *servicii de tratament* este defectuoasă din mai multe considerente, atât de ordin medical, cât și de ordin juridic. Astfel, potrivit diferitor surse explicative în materie de sănătate, termenul de *tratament* presupune un ansamblu de mijloace igienice, dietetice, medicamentoase, balneare, climaterice etc. cu care se tratează o boală. Legiuitorul nu a ținut cont că legislația medicală din Republica Moldova deja operează cu o noțiune adecvată și mult mai apropiată sensului celor avute în vedere de către autorii modificărilor Codului Civil, atunci când aceștia au propus utilizarea sintagmei *servicii de tratament*: cu noțiunea de *servicii de sănătate*.

Totuși, trebuie să menționăm că legislația în vigoare din Republica Moldova este destul de variată sub raportul încadrării terminologice a categoriei juridice care este cunoscută prin sintagma *serviciu de sănătate*. Legea-cadru în materie – Legea ocrotirii sănătății nr.411 din 28.03.1995[6] – utilizează diferiți termeni în acest sens: *asistență medicală* (art.2, lit.g); art.4, alin.(3); art.5, alin.(2); art.7, alin.(1); art.9¹, alin.(2); art.17, alin.(2); art.20, alin.(1); art.20, alin.(2), lit.b)-e); art.20, alin.(3); art.21, alin.(1), (2); art.24, alin.(1)-(3), (5), (9); art.25, alin.(1), (3); art.33¹, alin.(2); art.35, alin.(1); art.36-39; art.40, alin.(3); art.41; art.42, alin.(1); art.43-45; art.49; art.50, alin.(1); *servicii de sănătate* (art.6, lit.e); art.33, alin.(1); art.51¹; *servicii medicale*(art.6, lit.e¹);art.9¹, alin.(1), lit.b); art.20, alin.(2), lit.a); art.21, alin.(1); art.33, alin. (2); art.35, alin.(2); art.41¹; *servicii medico-sanitare* (art.7, alin.(5); *tratament medical* (art.19, alin.(3); *îngrijiri medicale* (art.21, alin. (1); *prestație medicală* (art.23, alin.(1); *asistență medico-sanitară* (art.39, alin. (2); *tratament* (art.43). Astfel, Legea nr.411/1995 operează cu șapte unități normative cu sens delimitat care desemnează o noțiune proprie unui anumit domeniu de activitate pentru a descrie aceeași categorie juridică – prestarea unui serviciu de sănătate: asistență medicală, servicii de sănătate, servicii medicale, servicii medico-sanitare, tratament medical, îngrijiri medicale, prestație medicală și asistență medico-sanitară. Prevalează net termenul de *asistență medicală*, care este utilizat de către legiuitor în cel puțin 24 de articole din totalul de 65, pe care le

conține legea-cadru în domeniul ocrotirii sănătății. Chiar dacă operează masiv cu termenul de *asistență medicală*, legea în cauză nu vine, sub nici o formă – fie prin reglementare directă, fie indirectă – și cu o definiție a asistenței medicale. De altfel, nici celelalte categorii juridice cu care operează acest domeniu de activitate cu o accepție specifică, nu sunt definite de Legea ocrotirii sănătății.

Singura lege care definește serviciile de sănătate este Legea cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului nr.263 din 27.10.2005 [7], adoptarea căreia a urmărit, *inter alia*, și scopul de a consolida drepturile fundamentale ale omului în sistemul serviciilor de sănătate, precum și asigurarea respectării demnității și integrității beneficiarului de servicii de sănătate. Sub aspectul utilizării categoriei juridice a serviciilor prestate pacientului de către prestator, Legea operează cu doi termeni – cu cel de *servicii de sănătate* și cu cel de *asistență medicală*, predominând primul termen.

Potrivit prevederilor art.1, alin.(2) din Lege, *serviciile de sănătate reprezintă un complex de măsuri orientate spre satisfacerea necesităților populației în ocrotirea și recuperarea sănătății, realizate cu folosirea cunoștințelor profesionale medicale și farmaceutice*. Chiar dacă definiția formulată de către legiuitor este opozabilă criticii, este important că acesta a oferit propria sa definiție categoriei medicale, dar și juridice care, până la momentul adoptării legii în cauză, era prezentă în legislație purtând diferite “haine” juridice, unele fiind chiar destul de “incomode”. Partea rea, însă, constă în faptul că atât legiuitorul, cât și alte autorități, îndrituite cu sarcini de reglementare în domeniul raporturilor juridice medicale, continuă să utilizeze, în actele normative care au urmat Legii nr.263/2005, diferiți termeni pentru a enunța categoria juridică a *serviciilor de sănătate*.

În sensul celor stipulate în Legea nr.263/2005, serviciile de sănătate pot fi de mai multe feluri (categorii). După noi, serviciile de sănătate, în sensul celor avute în vedere de către autorii Legii, pot fi divizate în trei categorii: acte medicale, studii clinice și servicii farmaceutice. Dacă serviciile farmaceutice nu fac obiectul direct al reglementării legii în cauză, acestea fiind menționate doar în cadrul noțiunii serviciilor de sănătate, actele medicale și studiile clinice sunt, la rândul lor, definite în Legea nr.263/2005. Potrivit legiuitorului, *actul medical (sau intervenția medicală) reprezintă orice examinare, tratament, cercetare clinică și asistență sau altă acțiune aplicată pacientului cu scop profilactic, diagnostic, curativ (de tratament), de reabilitare sau de cercetare biomedicală și executată de un medic sau alt lucrător medical*. O altă componentă a serviciilor de sănătate o reprezintă *studiul clinic (sau cercetarea biomedicală) care este, în viziunea legiuitorului, cercetare științifică care are drept scop studierea parametrilor fiziologici, psihologici și a altor stări ale organismului uman sub influența diferiților factori, precum și testarea clinică a noilor metode de diagnostic, curativ-profilactice, de reabilitare, a medicamentelor sau a altor remedii, realizată pe un subiect uman*.

Cu referință la încorporarea în conținutul reglementărilor din legea-cadru în materie de drept civil a sintagmei *servicii de tratament*, se impune menționarea faptului că textul Codului Civil, tradus în limba rusă și publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova în varianta în limba rusă, nu mai operează deja cu categoria de *servicii de tratament* («лечебные услуги»), ci cu cea de *servicii medicale* – «медицинские услуги» [8]. Potrivit prevederilor art.1400 alin.(1) din Codul Civil (varianta în limba rusă), «положения настоящей части в составе главы применяются к договорам, по которым одна сторона (поставщик медицинских услуг) обязуется оказывать *медицинские услуги* другой стороне (пациенту)». Formula «медицинские услуги» nu este identică după conținut formulei «лечебные услуги»; prima reprezintă genul, iar cea de a doua – specia.

În materia dreptului internațional al serviciilor de sănătate – oricare ar fi terminologia juridică aplicată acestora – serviciile respective nu sunt definite în mod identic, însă sursele respective nici nu operează cu noțiunea de *servicii de tratament* în sens de servicii de sănătate. Astfel, Declarația promovării drepturilor pacienților în Europa, aprobată în anul 1994 de către Consultarea Europeană a Organizației Mondiale a Sănătății asupra Drepturilor Pacienților (Amsterdam), utilizează sintagma *îngrijiri medicale* care reprezintă servicii medicale, de nursing sau servicii combinate acordate de furnizorii de servicii de sănătate și de instituțiile de sănătate [9]. Un act normativ, obligatoriu pentru statele membre ale Uniunii Europene – Directiva 2011/24/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2011 privind aplicarea drepturilor pacienților în cadrul asistenței medicale transfrontaliere [10] – operează cu categoriile de *asistență medicală* și cea de *servicii de sănătate*. Astfel, potrivit art.3 al Directivei, „asistență medicală” înseamnă servicii de sănătate furnizate pacienților de către cadrele medicale pentru evaluarea, menținerea sau refacerea stării lor de sănătate, inclusiv prescrierea, eliberarea și furnizarea de medicamente și dispozitive medicale.

Concluzii. Compartimentul din Codul Civil modernizat, care conține reglementări privind prestarea serviciilor de sănătate, denumite de către legiuitor impropriu drept *servicii de tratament*, necesită a fi modificat din cel puțin două considerente: a) serviciile de tratament sunt o specie a serviciilor de sănătate și nu cuprind nici pe departe tot segmentul posibil al serviciilor de acest gen, solicitate de către pacienți; b) varianta în limba rusă a reglementărilor respective operează cu un alt termen, diferit de cel utilizat în varianta în limba română – cu termenul de servicii medicale, dar nu cu cel de servicii de tratament.

Referințe bibliografice:

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994, republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.78 din 29.03.2016.

2. Gheorghe Bălan, Diana Bulgari Iliescu, Răspunderea juridică medicală în România: malpraxisul și infracțiuni medicale, București, ed. Hamangiu, 2015, p.25, 204 p.
3. Codul Civil al Republicii Moldova nr.1107 din 06.06.2002, republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.66-75 din 01.03.2019
4. Drept moldovean, nr.1/2002, Proiectul Codului Civil, editura „Cartier”, 2002, Chișinău, p.9-12, 464 p.
5. Legea nr.133 din 15.11.2018 privind modernizarea Codului Civil și modificarea unor acte legislative, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.467-479 din 14.12.2018.
6. Legea ocrotirii sănătății nr.411 din 28.03.1995, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.34 din 22.06.1995.
7. Legea cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului nr.263 din 27.10.2005, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.176-181 din 30.12.2005.
8. Гражданский Кодекс Республики Молдова №1107 от 06.06.2002, переопубликован в „Monitorul Oficial al Republicii Moldova” №66-75 от 01.03.2019.
9. Declarația promovării drepturilor pacienților în Europa, aprobată în anul 1994 de către Consultarea Europeană a Organizației Mondiale a Sănătății asupra Drepturilor Pacienților (Amsterdam), publicată pe pagina web: <http://www.sanatate.5stars.ro/download/Declaratia%20promovarii%20drepturilor%20pacientilor%20In%20Europa.pdf>
10. Directiva 2011/24/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2011 privind aplicarea drepturilor pacienților în cadrul asistenței medicale transfrontaliere, publicată pe pagina web: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:088:0045:0065:ro:PDF>